

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu julkinen toimija

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

On kannatettavaa, että tilanteessa, jossa sosiaalihuoltolakiin esitetään oleellisia myös lapsen suojeluun liittyviä muutoksia, sen rinnalla tarkastellaan muutostarpeita liittyen voimassa olevaan lastensuojelulakiin. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että uudistus tehdään tilanteessa, joka ei mahdollista kaikkien säädösten huolellista valmistelua ja vaikutusten arviointia. Onhan esityksessä todettu se, ettei aika mahdollistanut mm. riittävää vaikutusten arviointia sosiaalihuollon ja lastensuojelulain rajapinnan tarkastelussa.

Vaikka kustannusvaikutusten, vähähyötyisten palveluiden ja vaikuttavuuden arviointi muodostavat kokonaisuuden, joka on vahvasti kannatettava, huolestuttavaa on, että niinkin tärkeän kuin lapsen suojelua säätelevän ja lapsen oikeuksien sopimukseen perustuvan lainsäädännön lähtökohtana ovat

taloudelliset säästöt. Se ei anna oikeaa lähtökohtaa lainsäädännön uudistamiseksi niin, että se vastaisi lapsen oikeuksia ja turvaisi niiden toteutumisen siten, että toiminnalla saataisiin pitkällä aikavälillä niin inhimillistä kuin yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Lausumme kohdista 1,2 ja muista kohdista lausumme yhteisesti kohdassa 27.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esityksen tavoite edistää varhaista tukea ja moniammatillista lapsiperheiden auttamista on vahvasti kannatettava. On kuitenkin vaikea nähdä, että esitykseen sisältyisi sellaista uudistusta, joka tosiasiallisesti edistäisi lapsiperheiden varhaista auttamista. Se, että tietyt palvelut siirretään laista toiseen, ei vielä välttämättä saa aikaan sellaista vaikuttavuutta, että lapsiperheet tosiasiallisesti tulisivat entistä varhemmin autetuiksi. Tilastollisesti tästä toki voi seurata se, että niiden lasten määrä, jotka saavat tukea ja palveluita erityisen suojelun perusteella, vähenee, jos he siirtyvät sosiaalihuoltolain perusteella myönnettävän tuen piiriin. Toisaalta ei voitane olettaa, että asiakkaat siirtyvät lastensuojelusta avohuoltoon pelkästään palveluiden siirtymisen myötä, jos kuitenkin tuen tarpeessa ei tapahdu oleellista muutosta. On riski, että lainsäädännön tavoite siirtää painopistettä varhaiseen tukeen jää pelkästään tekniseksi, jos hyvinvointialueet eivät tosiasiallisesti pysty panostamaan palveluiden kehittämiseen, osaamisen vahvistamiseen ja henkilöstön resurssointiin sosiaalihuollossa. Tässä hyvinvointialueet ovat toisistaan erilaisessa asemassa johtuen niiden kovinkin erilaisesta taloudellisesta tilanteesta.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

-

Perustelut tiiviisti

-

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

-

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

-

Perustelut tiiviisti

-

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoido): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

-

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

-

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

-

27. Vapaamuotoiset huomiot

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan selkiyttäminen:

Yhtenä lainsäädännön uudistamisen tavoitteena on esitetty selkiyttää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa. Tämän selkiyttämisen tarve tuli erityisen vahvasti esiin myös vuoden 2025 aikana toteutetuissa STM:n rahoittamissa, Hyvän työn ohjelmaan kuuluneissa sosiaalihuollon työnjakopiloteissa. Erityisen tuen tarpeen ja lastensuojelutuen tarpeen määrittelyyn kaivattiin selkeämpää eroa. Kun ero ei ole ollut riittävän selkeä, on se johtanut siihen, että eri hyvinvointialueilla on tehty vahvasti päällekkäistäkin työtä kehitettäessä erilaisia työvälineitä erityisen tuen tarpeen ja lastensuojelutuen tarpeen tunnistamiseen. Esitykset sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain uudistamisesta eivät tuo tähän määrittelyyn riittävässä määrin eroa.

Esityksessä todetaan, että avohuollossa olisi käytettävissä sosiaalihuoltolaissa säädetty lapsiperhepalvelu, mitä se sitten sisältääkään. Erona sosiaalihuollon palveluun olisi se, että lapsen erityisen suojelun tilanteessa sitä voitaisiin käyttää ”erityisen tehostetusti”. Erityisen suojelun tarpeessa olevan lapsen auttamisen lähtökohtana tulee olla, ei niinkään palvelun intensiteetti, vaan se, että palvelu vastaa niihin tarpeisiin, joilla erityiseen suojelun tarpeeseen voidaan vaikuttavasti vastata. Olemme lausunrossamme esityksestä sosiaalihuoltolain muuttamiseksi lausuneet, että lapsiperhepalvelu jää varsin epämääräiseksi nimensä mukaisesti. Miten on mahdollista varmistaa se, että lapset, nuoret ja lapsiperheet tunnistavat ja ymmärtävät, mitä apua he voivat saada sitä tarvitessaan?

Kannatettavaa on, että ympärivuorokautinen perhekuntoutus on säilynyt esityksessä laiksi lapsen erityisestä suojelusta yhtenä nimetyistä palveluista. Se tukee mahdollisuutta koko perheen auttamiseen ja lapsen sijoittamiseen yhdessä vanhemman / vanhempiansa kanssa erityisesti silloin, kun on kyse pienistä lapsista.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuun keventäminen:

Esityksen yhtenä tavoitteena on ollut keventää lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuuta siten, että jatkossa hyvinvointialueen olisi hallintosäännöllä mahdollista osoittaa em. tehtäviä muunkin sosiaalihuollon viranhaltijan tehtäväksi. Pykäläesityksessä 10 ehdotetaan säädettäväksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä. Uuden pykälän tarkoituksena on selkeyttää sosiaalityön roolia lapselle annettavan tuen keskeisimpänä ja ensisijaisena muotona. Sen lisäksi sen tarkoitus on korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ammatillista vastuuta lapsen kokonaistilanteen arvioinnissa ja tuen toteuttamisessa. Kohdassa 2 täsmennetään sosiaalityöntekijän velvollisuutta toimia lapsen asiassa kokonaisuudesta vastaavana viranhaltijana. Tämän pykälän kanssa ristiriidassa on pykäläesitys 25, jossa esitetään, että avohuollon tukitoimista olisi päätösvalta lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tai muulla hyvinvointialueen toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla. Tämä määritelmän laajennus jää liian epämääräiseksi. Se voi aiheuttaa ristiriidan sen kanssa, miten lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä hoitaessaan 10§ määrittelemää vastuutaan näkee lapsen tarpeet ja hänen tarvitsemansa tuen ja miten muu hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija näkee siitä tarpeen mukaiseksi päättää. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijä ei voi vastata lapsen kokonaistilanteen arvioimisesta ja tuen toteuttamisesta, mikä edellyttää kohtaavaa työskentelyä asiakkaan kanssa, jos päätöksen myönnettävistä avohuollon tukitoimista kuitenkin tekee muu sosiaalihuollon viranhaltija. Riskinä on, ettei lapsen etu näissä tilanteissa toteudu.

Lastensuojelulaitoksen turvahenkilöt:

Yksittäisistä pykäläehdotuksista haluamme lausua pykälästä 75, jossa ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelulain turvahenkilöistä. Esitys on yllättävä ja herättää kysymyksen siitä, mihin tietopohjaan ja arviointiin ehdotus perustuu? Ehdotus ei ota riittävästi huomioon lastensuojelulaitosten porrasteisuutta, mikä ei perustu lainsäädäntöön, mutta jota käytännössä toteutetaan hyvinvointialueiden hankinnoissa. Porrasteisuudella tarkoitamme laitosten jakamista perustason, erityistason ja vaativan tason yksiköihin. Tulisiko porrasteisuus ylipäätään huomioida lainsäädännössä nykyistä selkeämmin? Nykykäytäntöhän mahdollistaa sen, että kukin hyvinvointialue voi määritellä porrasteisuuden ja siihen liittyvät erityisvaatimukset palveluntuottajalle omalla tavallaan. Joka tapauksessa emme pidä perusteltuna antaa avoimesti mahdollisuutta erityisen turvahenkilön lisäämiseen henkilöstöön ilman, että se sidotaan lastensuojelulaitoksessa annettavan hoidon ja huolenpidon vaatavuuteen. Sinänsä on kannatettavaa, että laitousyksiköissä käytetään sinne vakituiseen työsuhteeseen palkattuja turvahenkilöitä vaihtuvien vartijoiden sijaan. Vaikka turvahenkilön tarve on tunnistettavissa tietentyypisissä laitousyksiköissä, on huolestuttavaa, että tavoitellessamme lastensuojeluyksiköiden entistä vahvempaa turvallisuutta niin huolenpidon kohteena olevan lapsen kuin työntekijän näkökulmasta, ratkaisumme siihen on erillinen turvahenkilö, joka ei kuulu varsinaiseen hoito- ja kasvatushenkilöstöön. Olisiko ollut syytä analysoida olemassa oleva tieto siitä, millä eri tavoin voimme lisätä lastensuojelun laitousyksiköiden turvallisuutta? Vaihtoehto voisi olla myös yksikkökohtaisen sallitun lasten maksimäärän pienentäminen niissä yksiköissä, joissa turvallisuutta tulee vahvistaa, vähentämättä osaavien ja turvallisten hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvien työntekijöiden määrää. Jälkimmäinen lisäisi jonkin verran kustannuksia, mutta lisäkustannuksia aiheuttavat myös palkattavat turvahenkilöt, ottaen huomioon, että heidänkin todennäköisesti tulisi tehdä vuorotyötä, jolloin yhteen laitousyksikköön tarvitaan useampi turvahenkilö.

Taloudellisten vaikutusten arviointi:

On arvioitu, että esitys toisi säästöjä mm. siinä, että lastensuojelusta 9600 asiakaslasta siirtyisi sosiaalihuoltoon. Tämä toki voi näkyä kustannusten vähenemisenä lastensuojelun kustannuksissa,

mutta siirtyvätkö samat kustannukset kuitenkin sosiaalihuoltoon? Toisaalta, jos näillä 9600 lapsella on arvioitu täyttyvän lastensuojelun tuen tarve, ei kaikei tämä tarve poistu pelkästään siirtämällä heidät palvelun mukana sosiaalihuoltoon? Esityksessä lapsen erityisen tuen tarpeen määrittely ei ole niin merkittävästi muuttunut nykylainsäädäntöön verrattuna, että tehostetun perhetyön tuen piirissä olleet lapset automaattisesti kuuluisivat jatkossa sosiaalihuoltoon. Esityksessä tulee esiin se, että kun lähtökohtana on ollut voida osoittaa saatavia säästöjä, niitä on pitänyt esittää, vaikka riskinä on kustannusten siirtymisen toisaalle tai kustannusten lisääntyminen tulevaisuudessa. Yhteiskunnassamme on riittävästi tutkittua ja myös käytännössä kertynyttä tietoa siitä, että panostamalla ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja vaikuttaviin palveluihin saadaan

kustannussäästöjä pitkällä aikavälillä. Tämä saadaan aikaiseksi vain investoimalla. Sosiaalihuollon ensivaiheen neuvonta ja ohjaus, sosiaalityö ja sosiaaliohjaus samoin kuin lapsiperhepalvelu edellyttävät toteutuakseen esitetyn tavoitteen mukaisesti riittävät resurssit, osaamisen vahvistamista sekä muutoksen johtamista. Vaikuttavuuden lisääminen edellyttää sosiaalihuollon, sisältäen lastensuojelun, menetelmien arviointia ja vaikuttavuustyön ja -ymmärryksen vahvistamista. Tämä edellyttää sosiaalihuollossa kansallista kehittämistä, tukea ja sisältöohjausta – nopealla aikataululla. Monialaisuuden vahvistaminen ja tuen saaminen ensisijaisista muiden hallinnon alojen palveluista ennen sosiaalihuoltoa tai lastensuojelua edellyttää myös muiden hallinnonalojen työntekijöiden kouluttamista ja mahdollisesti näiden lainsäädäntöjen tarkastelua. Lähtökohtaisesti esityksessä sosiaalihuoltolain muuttamisesta tulisi säätää ehdotettua tarkemmin moniammatillisuudesta sosiaalihuollon, sisältäen lapsen erityisen suojelun, toiminnoissa.

Möller Sointu
Järvi-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus